

GELECEKTEKİ ALACAKLARIN DEVRİNDE “BELİRLİLİK/BELİRENEBİLİRLİK” ŞARTI VE BUNUN FACTORING-TEMLİKİ İŞLEMİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ

The Condition of “Determination/Determinability” in the Transfer of Future Receivables and its Appearance in the Factoring-Association Process

Arif KOCAMAN*

Özet

Gelecekteki alacakların devrinde tasarruf işleminin (temlik sözleşmesinin) kurulduğu anda, temlik konusu alacağın borçlunun şahsı, hukuki sebebi ve miktarı itibarıyla belirli olması, öğretideki hakim görüşe göre asla gerekli değildir. Tasarruf (temlik) konusu alacağın “doğumu” zamanındaki “belirlilik”, temlikin geçerli olması için yeterlidir. İsviçre Federal Mahkemesi de bu görüşü benimsemiştir. Ancak temlikin tasarruf işlemi karakteri, eşya hukukundaki tasarrufların konusuna ilişkin “özellilik (Spezialitaet)” veya “belirlilik” ilkesinin burada da uygulanması yolunda görüşlerin savunulmasına yol açmıştır. Bu görüş taraflarına göre, tasarruf konusu alacaklar temlik sözleşmesinin kurulduğu sırada “belirli” değilse, burada sadece bir “temlik taahhüdü” söz konusudur. Bu görüşün, özellikle Factoring-Temlik (Factoring-Zession) bakımından pratik sonuçları söz konusudur. Aşağıda önce gelecekteki alacakların devrindeki “belirlilik/belirlenebilirlik” şartına değinilmiş, daha sonra da konu “Factoring-Temlik” özelinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gelecekteki alacakların temlik, Factoring, Factoring Temlik, tasarruf etkisi, belirlilik şartı, belirlenebilirlik şartı, özelliklilik (şahsılık) ilkesi.

Abstract

In the transfer of future receivables, at the moment when the disposition (assignment contract) is established, it is never necessary, according to the prevailing view in the doctrine, that the receivable that is the subject of the assignment be determined in terms of the debtor’s person, legal reason and amount. The “certainty” at the time of “birth” of the receivable that is the subject of the disposition (assignment) is sufficient for the assignment to be valid. The Swiss Federal Court has also adopted this view. However, the dispositional character of the assignment has led to the advocacy of the application of the “property (Spezialitaet)” or “specificity” principle regarding the subject of the dispositions in the property law. According to the parties of this view, if receivables subject to disposition are not “determined” at the time of the establishment of the assignment agreement, there is only an “assignment commitment” here. This view has practical implications, especially for Factoring-Zession. Below, firstly, the “certainty/determinability” condition in the transfer of future receivables is mentioned, and then the subject is discussed in the context of “Factoring-Assignment”.

Keywords: Assignment of future receivables, Factoring, Factoring Assignment, savings effect, certainty condition, determinability condition, characteristic (personality) principle.

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 01.06.2023

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 28.09.2023

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, kocaman.arif@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-0948-7113>.

GİRİŞ

Devredildiği anda henüz mevcut olmayan, ancak ileride doğacak alacağa gelecekteki alacak ya da bir başka deyişle müstakbel alacak adı verilmektedir. Alman hukuku incelendiğinde gelecekteki alacakların temlikinin hukuken geçerli olduğu görülmektedir. Bu noktada belirlenebilirlik ilkesi, doğrudan ve dolaylı kazanım sorunları ve diğer yapısal sorunlar üzerinde durmak gerekecektir. Çalışmamızda bu hususlara detaylı bir şekilde değinilmiştir.

Gelecekteki alacakların doğumundan önce devri (temlik) birçok çalışmaya ve teze konu olmuştur. Alman İmparatorluk Mahkemesi ve Federal Temyiz Mahkemesi uzun süreden beri gelecekteki alacakların temlikini kabul etmektedir.

Factoring temlikine konu olan gelecekteki alacaklara ilişkin belirlenebilirlik şartı da bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Yine manto temlik ve toptan temlik de çalışmamız kapsamında incelenen temel hususlardandır.

I. GELECEKTEKİ ALACAKLARIN DEVRİ (TEMLİKİ) HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. Gelecekteki Alacakların Devrinin (Önceden Temlikin) Geçerliliği

Devredildiği anda henüz mevcut olmayan, fakat ileride doğacak alacağa “gelecekteki (müstakbel) alacak” denir.¹

Alman hukukunda yerleşmiş içtihat ve öğretide tamamen hâkim olan görüşe göre, “gelecekteki” alacakların temlik hukuken geçerlidir.² Alman Medeni Kanunu’nun Ön Tasarısı’nda Redaktör Kübel, “*şarta bağlı (bedingte), muaccel olmamış (betagete), gelecekteki (zukünftige) ve belirsiz alacakların temlikinin mümkün olduğunu* ifade etmiştir. 19. Yüzyılda gelecekteki alacakların devrinin (önceden temlikin) teorisi bilinmiyordu³. v.Tuhr, Alman Medeni Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden sonra, gelecekteki alacakların temlikinin caiz olduğunu açıkca ortaya koymuştur. Gelecekteki alacakların doğumundan önce temlik, birçok teze konu olmuştur.

Alman İmparatorluk Mahkemesi (RG) ve Federal Temyiz Mahkemesi, gelecekteki alacakların devrini (temlikini) yüzyıldan uzun bir süreden beri tanımaktadır.⁴ Özellikle mevcut ve gelecekteki alacakların toptan temlik, bu bakımdan önemli bir uygulama alanı olmuştur. Alacanın geçişi ile alacanın devri sözleşmesinin eş zamanlı olması, alacanın devrinin gerçekleşmesi bakımından zorunlu değildir.

¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (27.Baskı, Ankara 2022) (n.3861) 1398.

² Özellikle bkz, Andreas v.Tuhr, *Verfügung über künftige Forderungen* (DJZ 1904) 426 vd; *Abtretung künftige Forderungen*, *Bankarchiv* (1907)277-279; Gerhard Lempenau, *Direkterwerb oder Durchgangserwerb bei Übertragung künftiger Rechte* (Berlin/Zürich, 1968) 39 vd.

³ Knut Wolfgang Nörr / Robert Scheyhing/ Wolfgang Pöggeler, *Sukzession Forderungszession-Vertragsübernahme-Schuldübernahme* (2. Teilweisevöllig neubearbeitete Auflage, 1999 Tübingen)108.

⁴ Bkz.Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 91.

İsviçre’de de Federal Mahkeme’nin v.Tuhr’a katılarak “gelecekteki” alacakların temlik edilebilirliğini –kaideten- tanınmasından beri, bunun geçerliliği hususunda hiçbir tereddüt mevcut değildir.⁵

Türk hukuk öğretisinde de “gelecekteki” alacakların temlik edilebilirliği kabul edilmektedir.⁶

Gelecekteki alacakların ve hatta devir sözleşmesinin yapıldığı sırada henüz mevcut olmayan alacakların devri mümkündür. Gelecekteki alacaklar, yani ileride doğacak alacaklar ikiye ayrılmaktadır. Bunlar devir anında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanan alacaklar ve devir anında hiçbir temeli olmayan alacaklardır. Örneğin kira sözleşmesinden doğacak alacaklar, mevcut bir hukuki ilişkiye dayanarak doğmuş olacaktır. Alacağın devri sırasında hiçbir temeli olmayan, yani henüz mevcut olmayan bir ilişkiden doğacak alacaklara örnek olarak, henüz kiraya verilmemiş bir evin ileride kiraya verilmesinden doğacak kira alacağı veya ileride kurulacak bir satım akdinden doğacak alacak gösterilebilir. Bu tür alacaklara öğretilde, “dar anlamda gelecekteki alacaklar” veya “ümit edilen alacaklar” da denilmektedir.⁷

Gelecekteki alacaklar, henüz “muaccel olmamış” alacaklara ilişkin olabileceği gibi, henüz “doğmamış” alacaklara da ilişkin olabilir. v.Tuhr, gelecekteki alacakları üç grupta toplamakta ve henüz “doğmamış” alacakları, “dar anlamda gelecekteki alacaklar” olarak nitelendirmektedir.

İsviçre’de Federal Mahkeme tarafından birçok kez kullanılan ve öğretilde de benimsenen formüle göre, devir (temlik) edilen gelecekteki alacağın, borçlunun şahsı, hukuki sebep ve miktar itibarıyla “belirli” veya hiç değilse “belirlenebilir” olması gerekir.⁸

Gelecekteki alacakların toptan temlikinde, daha sonra factor’ün münferit alacağı satın alması “geciktirici şartı” altında yapılmış bir tasarruf işlemi söz konusudur. İsviçre/Türk hukukunda, tasarruf işlemlerinin (bu arada “alacağın temlik”-nin) de şarta bağlanabileceği kabul edilmektedir.

Önceki alacakların devrinin mevcut alacakların devrine göre zaman itibarıyla taşıdığı öncelik, özellikle sonradan konulacak hacizlerin bu bakımdan etkisi bakımından önem taşımaktadır. Bu durum da gelecekteki alacakların devrini (temlikini) değerli ve çekici kılmaktadır.⁹

⁵ BGE 57 II 537 vd.

⁶ Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7.Baskı İstanbul 1993) 248; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Gen.Hük.C.II* (2.Baskı İstanbul 1977)628; Eren (n 1) 1234-1235.

⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop (n 6) 248; Eren (n 1)1234-1235.

⁸ BGE 57 II 539. Ayrıca bkz. Peter Gauch/ Walter R Schluep/ Heinz Jaeggi, *chweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Band I und II* (7. Auflage, Zürich 1998)2199; Eugen Bucher, *Schw. OR, Allg. Teil* (2. Aufl, Zürich 1988) 543; D. Zobl, *Die Globalzession* (SJZ 1989)352.

⁹ Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 112.

B. Belirlenebilirlik (Belirlilik, Bireyselleştirme/Şahsilik)

Bugün oybirliğiyle kabul edilen görüşe göre, alacağın devri sözleşmesinde borçlunun şahsının, borcun miktarının ve borcun hukuki sebebinin açıkça belirlenmesi asla gerekmez. Beyanın açıklık derecesine dair gereklilikler, işlem hayatının menfaatleri açısından değerlendirildiğinde daha az etkili olmaktadır. Bu nedenle, bir alacak üzerindeki tasarruf, birçok kez formüle edildiği üzere, “belirli” (Bestimmtheit) olmayı değil de “belirlenebilir” (Bestimmbarkeit) olmayı şart koşar. Ancak bu şartın mutlaka sağlanması gereklidir; aksi halde, alacağın devri geçersizdir. Bu mevcut alacaklar bakımından olduğu kadar gelecekteki alacaklar bakımından da geçerlidir¹⁰. Bu hususa aşağıda (II) başlığı altında ayrıntılı olarak değinilecektir.

C. Doğrudan ve Dolaylı Kazanım (İktisap) Sorunu ve Diğer Yapısal Sorunlar

Gelecekteki alacakların devrinde, devredilen alacağın ileride kimin malvarlığında doğacağı öğretide tartışmalıdır.¹¹ Bir görüşe göre, gelecekteki alacak ileride doğrudan doğruya devralanın hukuk alanında doğar (*doğrudan geçiş/kazanma*) (*Direkterwerb*).¹² Buna karşılık diğer bir görüşe göre, böyle bir alacak önce bir anlık da olsa devreden malvarlığında doğar; fakat daha sonra yapılan devir nedeniyle otomatik olarak, kendiliğinden devredilenin malvarlığına geçer (*dolaylı geçiş/kazanma*) (*Durchgangerwerb*).¹³

Gelecekteki alacakların devrinde zaman itibarıyla birbirinden ayrılan “iki aşamalı” bir işlem tarzı söz konusu olması, bu tartışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. İlk aşamada, devreden ile devralan henüz doğmamış alacağın devri konusunda tasarrufta bulunmakta, ikinci aşamada ise devre konu olan alacak doğmaktadır. *Devreden ancak alacağın doğumu anında alacağı kazanmaktadır*. Alacağın doğumu anından önce, devralanın alacağın gelecekte malvarlığında doğacağı konusunda az veya çok bir umudu vardır. Gelecek; belirsiz, bilinmeyen bir duruma ilişkindir.¹⁴ *v. Tuhr*, gelecekteki alacağın ikinci defa yapılan temlikinin –mevcut bir alacağın devri gibi–geçersiz olduğunu ileri sürmektedir. Bu sonuç, alacağın doğumu anından bağımsızdır. Fakat *v. Tuhr*,¹⁵ “bu temlik işlemi, ancak temlik bulunmaksızın- temlik eden kimse bilahare alacağın sahibi olacak idi ise – yani temlik edilen alacak temlik edenin şahsında doğacak idi ise- geçerlidir demek suretiyle, durumun ancak alacağın “doğumuyla” belirli (kesin) hale geleceğini de kabul etmektedir. Yine *v. Tuhr*,¹⁶ alacak üçüncü bir kişinin şahsında doğarsa, temlik

¹⁰ Nörr/scheyhing/Pöggeler (n 3) 124.

¹¹ Bu tartışmaya Türk hukuk öğretisinde de değinilmiştir. Bkz. Eren, 1398; Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (C.2, 17.B., İstanbul 2022) 587-588.

¹² Andreas v. Tuhr/ Arnold Escher, *A, Allg. Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Bd.II* (3. Auflage, Zürich 197) 349.

¹³ Oser-Schönenberger, Art.164 Nr.4; Bucher (n 8) 547.

¹⁴ Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 113.

¹⁵ v. Tuhr/ Cevat Edege, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (C.I-II, Ankara 1983)847.

¹⁶ v. Tuhr/Edege (n 15).847.

eden kimsenin mukaddem (önceki) tasarruf muamelesi (kendisine yabancı olan) işbu alacak üzerinde bir tesiri haiz olamaz” demektedir. Görüldüğü gibi, gelecekteki alacak doğmadığı veya bir üçüncü kişinin şahsında doğduğu takdirde yapılan temlik işlemi etkisiz kalacaktır. Bu durum da, gelecekteki alacakların devrindeki tasarruf etkisinin kesin olmadığını göstermektedir. Tasarruf etkisini doğurduğu (alacak doğduğu) zaman, temlik eden kimsenin tasarruf yetkisine sahip olması gerekir. Dolayısıyla temlik eden kimse alacağın doğumu zamanında müflis ise, temlik edilen kimse alacağı kazanamaz.¹⁷ Aynı şekilde gelecekteki alacak haczedilmişse, dolaylı geçiş teorisine göre alacak önce temlik edenin malvarlığında doğacağı için icra takibi yapan alacaklının lehine olacaktır. Görüldüğü gibi “doğrudan geçiş/kazanma” teorisinin kabulü, alacağı devralanın lehine olurken, iflas masasına kayıtlı alacaklıların aleyhine sonuç doğuracaktır. Buna karşılık, “*dolaylı geçiş*” teorisinin alacaklıların lehine olduğu açıktır.¹⁸

Bu nedenle, gelecekteki alacakların devrini, temlikin tasarruf etkisi bakımından mevcut alacakların devri ile aynı şekilde değerlendirmemek gerekir.

D. Borçlunun Korunması ve Gelecekteki Alacakların Temliki (Önceden Temlik)

Temlike hâkim olan “borçlunun durumunun temlik öncesine göre kötüleşmesi” ilkesi burada da geçerlidir. Doğaldır ki, önceden temlik ve alacağın “doğrudan kazanılması (iktisabı) (Direkterwerb der Forderung) vasıtasıyla, borçlunun durumunun kötüleşmemesi (ağırlaşmaması) gerekir. Bu temlik hukukunun vazgeçilmez (istikrarlı) bir temel taşıdır¹⁹.

II. GELECEKTEKİ ALACAKLARIN DEVRİNDE “BELİRLİLİK” ŞARTI

“Belirlilik” veya “belirlenebilirlik” kriterlerinin yerine getirilmesi, genellikle gelecekteki alacakların devrinde, mevcut alacakların devrinden daha fazla çaba gerektirir. Yeterince “belirli” olmayan alacakların önceden temlik edilmesi, *Harry Westermann*’ın²⁰ ifadesiyle ‘*sadece istenmeyen bir durum değildir, aynı zamanda sisteme de aykırıdır*’. İçtihatlarda “belirlenebilirlik” varsayımı, önceden temlik örneği kullanılarak geliştirilmiştir. Bu süreçte, neredeyse basmakalıp açıklamalar ortaya çıkmıştır. Örneğin, “*Önceden temlik ancak, temlik edilen gelecekteki alacağın en geç “doğduğu” tarihte (bei ihrer Entstehung) konusu ve kapsamı itibarıyla “belirlenebilir” (bestimmbar) olması, yani temlik temelinde somut olarak talep*

¹⁷ v.Tuhr/Edege (n 15)847 dn.73. Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi’nin görüşleri de bu yöndedir.

¹⁸ Aynı görüşte: Nurcihan Dalcı, *Müstakbel Alacakların Toptan Devri*, Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan (C.I, Ankara 2013) 763.

¹⁹ v.Tuhr, *Allg. Teil I* 223.

²⁰ Henry Westermann, *Interessenkollision und ihre richterliche Wertung beiden Sicherungsrechten an Fahrnis und Forderungen* (Kalsruhe 1954) 23.

edilen münferit alacağın yeterli derecede şahsileştirilmesi (bireyselleştirilmesi) halinde hüküm ifade eder”²¹ denilmektedir.

Alacağın devrinin (temlikin) konusunun “belirlenebilirliği”, yapısal olarak eşya hukukundaki “özellilik (belirlilik)” ilkesi (*Spezialitaetprinzip/Bestimmtheitsgrundsatz*) ile yakınlık göstermektedir. Değişken stoklarıyla emtia depolarının devri veya diğer eşya topluluklarının devrindeki eşya hukukundaki problemler ve çeşitli işlemlerden kaynaklanan gelecekteki alacakların devrindeki temlik hukukuna ilişkin sorunlar, neredeyse çarpıcı benzerliklere sahiptir.²²

Temlik hukukundaki ve eşya hukukundaki “belirlenebilirlik” ilkesi, malvarlığı konularının şüpheye yer vermeyecek şekilde tayin edilmesini sağlamaktadır. Bu konudaki belirsizlikler, özel hukukun düzenleyici işlevini ortadan kaldırmaktadır. Malvarlığı konularının açık bir şekilde belirlenmesi yasal barışı teşvik eder ve hukuki işlemleri mümkün kılar, hatta bireyin ve toplumun ekonomik planlama yapmasını kolaylaştırır. Bu hatta sağlam bir kredi teminatı hukukunun, vergilendirmenin ve iflas işlemlerinin olmazsa olmazıdır (*condictio sine qua non*)²³.

Önceden temlikin yeterli derecede belirlenebilirliği bakımından kullanılabilir bir tutamak noktası, gelecekteki borçlunun temlik beyanına dayanarak alacaklının şahsının kim olduğu konusunda makul ölçüde emin olup olamayacağı sorusudur. Eski literatürde belirlenebilirlik zamanını (anını) mümkün olan en erken zamana, yani temlik sözleşmesinin akdedildiği tarihe dayandıran iki önemli görüş vardır²⁴. Günümüzde ise bunun aksine, ağırlıklı olarak gelecekteki alacağın “doğumu” zamanına (*auf den Zeitpunkt der Entstehung*) odaklanılmaktadır²⁵. Bu doğru bir yaklaşımdır; çünkü belirlenebilirlik ilkesinin *ratio legis*’i, her şeyden önce mevcut malvarlığının tayininde yatmaktadır. *Gelecekteki (ve dolayısıyla zorunlu olarak belirsiz) malvarlığının doğumundan önce kapsamlı olarak tayin edilmesi, özel hukukun görevi değildir.* Bu nedenle, gelecekteki alacakların devri sözleşmesine dayanarak, açıkça belirlenmeyen veya tarafların iradesine aykırı olarak beyanın objektif lafzının kapsamına girmeyen gelecekteki alacaklarının varsayımsal olarak öngörülüp öngörülmemesi önemli değildir. Önemli olan, somut alacağın önceden temlikin konusu olarak “doğumu” anında belirlenebilir (tayin edilebilir) olmasıdır. Bu mümkün kılınmışsa, temlike konu olan somut alacak, buna ek olarak doğan, temellük edenin (devralanın) öngörmediği veya açıkça belirlenmemiş alacakları da kapsar.²⁶

²¹ BGH NJW 1985,800,802. Daha eski içtihatlardan özellikle şunlar zikredilebilmeye değer: RGZ 67,166; RGZ 92,238; RGZ 149,96; RGZ 155,26; BGHZ 7, 365; BGH NJW 1964, 149; BGHZ 71,75; BGHZ 79,16 ,Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 125 dn.61’den naklen.

²² Bkz. Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 125 dn.62.

²³ Bkz. Nörr/scheyhing/Pöggeler (n 3) 125.

²⁴ Westerman (n 20) 231; Peter Schwerdtner, *Globalzession und Verlaengerter Eigentumsvorbehalt* (NJW 1974) 1785, 1788.

²⁵ BGHZ 7,365; BGH NJW 1988, s.2204, 3204, 3205; BGH NJW 1985,800,802.Nörr/Scheyhing/Pöggeler(n 3) 125.

²⁶ Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 125-126.

Belirli bir X tutarı için (önceden) toptan temlik, ilgili alacakların tutarının X meblağı aşması halinde yeterince belirlenebilir değildir. Çünkü o zaman, hangi alacakların kağısına girip hangilerinin girmediği açık değildir. Ancak temlik, alacakların toplamı henüz X miktarına ulaşmadığı sürece, belirlenebilirlik şartına takılmaz.

Daha sonra çeşitli alacakların devrine dair borçlar hukukuna ilişkin bir yükümlülüğün söz konusu olduğu durumlarda (manto temlik), manto temlik sözleşmesinin akdedildiği zamanda “belirlenebilirlik” (Bestimmarkeit) söz konusu değildir; aksine ancak temlik edilen alacağın manto temlike dayanarak doğumu zamanında “belirlenebilirlik” talep edilebilir²⁷.

III. FACTORING-TEMLİKİNE KONU OLAN GELECEKTEKİ ALACAKLARDA “BELİRLİLİK/BELİRLENEBİLİRLİK” ŞARTI

Öğretide ve içtihatla tamamen hâkim olan görüş, factoring işleminde, mevcut ve gelecekteki alacakların tasarruf etkisiyle birlikte “önceden toptan temlik”nden hareket etmektedir.²⁸ Bununla beraber, factoring temlikinin, -pratikte pek kullanılmamakla beraber, teorik olarak mümkün olan- “manto temlik” (Mantelzession) yoluyla da meydana getirilmesi mümkündür. Bu söylenenlerden de anlaşılacağı üzere, factoring çerçeve sözleşmesinin “tasarruf işlemi” kısmı, “manto temlik” veya “(önceden) toptan temlik” yoluyla oluşturulabilir.

A. Manto temlik

“Manto temlik” durumunda factoring sözleşmesinde (çerçeve sözleşmede) müşterinin sadece, gelecekteki alacakları devretmekle ve bunun için devralana (temellük edene) zamanında, münferiden belirli (belirlenmiş) alacakların “listesi”ni (borçluların listesi veya sadece fatura suretleri) vermekle yükümlü olması kararlaştırılmaktadır. Böylece OR/BK Art. 164/m.183 (BGB & 398) gereğince alacağın devri (temlik), her defasında “münferit” alacak için, onun “doğumu”ndan sonra bir “temlik sözleşmesi” akdedilmek suretiyle, ancak daha sonraki “tasarruf işlemleri” vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir²⁹.

“Manto temlik” durumunda, daha sonraki “münferit” temlik sözleşmeleri, ancak her bir alacağın “doğumu”ndan sonra borçlu “listeleri”nin gönderilmesiyle “belirli” bir alacak hakkında akdedildiği için, temlik edilen alacağın, yan, tasarruf (temlik) konusunun “belirlenebilirliği” (Bestimmarkeit) bakımından herhangi bir sorun söz konusu olmayacaktır.

²⁷ Nörr/Scheyhing/Pöggeler (n 3) 127.

²⁸ Bkz. Hans Lunckenbein, *Rechtsprobleme des Factoring-Vertrages*, Diss (München, 1983) 83 dn.239’da anılan yazarlar ve mahkeme kararları. Aynı şekilde: İsviçre/Türk Hukukunda: Erni Rudolf, *Factoring nach schweizerischem Recht* (Zürich, 1974) 86; Cumhur Özakman, *Factoring Sözleşmeleri* (İstanbul 1989) 58,59; Şener Akyol, *Özel Borç İlişkileri, I. Fasikül* (İstanbul 1984) 16.

²⁹ Bkz. Lunckenbein (n 28) 82; Michael Martinek, *Moderne Vertragstypen, Bd.I : Leasing und Factoring*, (München 1991) 259. Ayrıca bkz. Akyol (n 28) 16.

Görüldüğü gibi, –“manto temlik” tabirine rağmen- çerçeve sözleşmede kararlaştırılan anlaşma hiçbir “tasarruf” etkisine sahip değildir., sadece sözleşme karşı tarafı için, yeni alacaklıya gelecekteki alacakları devretmek yükümlülüğü tesis etmektedir³⁰. Temlik, ancak münferit alacaklara ilişkin “liste”nin (borçlu listelerinin) verilmesiyle etkili (geçerli) olmakta ve müşterinin –çerçeve anlaşmadan doğan devir (temlik) yükümlülüğü, ancak daha sonraki “münferit tasarruflar”la (temliklerle) yerine getirilmektedir³¹. Bu nedenle, burada “manto temlik” deyimini yerine, sadece “tüm alacakların devrine dair bir yükümlülük”ten bahsetmenin daha uygun olacağı belirtilmektedir.³²

B. Toptan temlik (Globalzession)

Hâkim görüş, factoring işleminde bir “önceden toptan temlik”in varlığından hareket etmektedir. Buna göre; factoring sözleşmesinde (çerçeve sözleşmede) müşterinin üçüncü şahıs borçlu karşısındaki –mal tesliminden veya hizmet ediminden ileri gelen- tüm mevcut (gegenwaertig) ve gelecekteki (künftig) alacakları factor’e önceden “toplucu” devir (temlik) edilmektedir.

Bununla beraber, “toptan temlik” kavramı, mevcut ve gelecekteki “ferdi” alacaklara dair “münferit” devirlerin (temliklerin) sadece kavramsal olarak bir araya getirilmesini ifade etmektedir³³. Bu meyanda, önceden toptan temlik “gelecekteki” alacaklara, yani henüz muaccel olmamış veya henüz doğmamış alacaklara ilişkin olduğu takdirde, *devredilen (temlik edilen) gelecekteki alacakların “doğum” anında belirlenebilir (Bestimmbarkeit) olması yeterlidir*. Böylece factoring işlemi müşterinin işletmesinin faaliyeti dolayısıyla işlem ilişkisi içinde olduğu tüm borçluları karşısındaki bu işlem ilişkisinden (mal tesliminden veya hizmet ediminden) ileri gelen tüm alacaklarını kapsadığı takdirde, borçlunun çevresi ve alacağın hukuki sebebi (ve miktarı) yeterli derecede tayin edilmiş olduğu için, “belirlenebilirlik” (Bestimmbarkeit) şartı -kural olarak- yerine getirilmiş olmaktadır³⁴. Münferit alacakların “doğumu”yla birlikte, alacağın “borçlusu” ve “içeriği” tamamen (kesin olarak) “belirli” hale gelecektir³⁵. Böylece factoring işleminde alacağın “belirlenebilirliği” yeterli derecede mevcuttur.³⁶

Ancak, burada bir tartışmaya değinmek gerekmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, önceden toptan temlik gelecekteki alacaklara, yani henüz muaccel olmamış veya henüz doğmamış alacaklara ilişkin olduğu takdirde, toptan temlikin etkili

³⁰ Bkz. Martinek (n 29) 259.

³¹ Bkz. Lunckenbein (n28) 83.

³² Willheim Canaris, *Grosskommentar zum Handelsgesetzbuch, Band III/3, Bankvertragsrecht*, (3. Auflage, 2. Bearbeitung, Berlin/New York, 1981) 1661.

³³ Martinek (n 29) 259.

³⁴ Canaris (n 32) 1661.

³⁵ v. Thannhausen, *DasInland-Factoring, Vertragliche Gestaltung, Rechtsnatur und Kollision Nit dem Verlaengerten Eigentumsvorbehalt Diss* (Würzburg, 1984) 39.

³⁶ v. Thannhausen (n 35) 39.

(geçerli) olması için, devredilen (*temlik edilen*) *gelecekteki alacakların alacakların “doğumu” anında belirlenebilir olması yeterlidir. Alman hukukunda³⁷ ve İsviçre hukukunda³⁸ hakim olan görüş bu yöndedir.*

Buna karşılık *Bucher*³⁹ ve *Wiegand*⁴⁰, aksi görüştedir. *Bucher*’e göre; “gelecekteki alacakların devrinde, tasarruflardaki ‘belirlilik’ (Spezialitaet) şartından, yani tasarrufların ancak tamamen “belirli” bir tasarruf konusuna ilişkin olması halinde ‘geçerli’ olacağı kuralından çıkan *sınırlar* önemlidir. Bu kuraldan, henüz ‘doğmamış’ alacakların devrinin ancak, ‘temlik’ zamanında –henüz doğmamış olsa da- (önceden) belirli alacaklara ilişkin olması durumunda geçerli olacağı, buna karşılık sadece (temlik edilen) alacağın ileri sürülmesi veya doğumu zamanında belirliliğinin bu şart için kafi gelmeyeceği anlaşılmaktadır./ *Federal Mahkeme*, iki yeni kararında (BGE 112 II 435 ve 113 II 167), bu kuralın aksine, gelecekteki alacakların ‘genel’ olarak önceden temlikinin sadece ‘temlik yükümlülüğü’ olarak nitelendirilemeyeceğini, aksine bizzat ‘temlik’ etkisiyle donatılmak gerektiğini karara bağlamıştır. Federal Mahkemenin bu içtihadına göre, sonuçta alacağın ‘geçiş’ etkisi ‘borçlandırıcı işlem’ vasıtasıyla meydana getirilmekte ve böylece, temlik hukukundaki ‘borçlandırıcı işlem’ ve ‘tasarruf işlemi’ ayırımı, kanunda yeterli ölçüde açıkça tayin edilmesine rağmen, şüpheli görünmektedir(...).”⁴¹ *Böylece Bucher, -alacağın temliki de bir “tasarruf” işlemi olduğu için- eşya hukukuna ilişkin “belirlilik ilkesi”ni (Spezialitaetsprinzip), yani “tasarruf anı”nda, “tasarruf konusu”nun “belirli” olması kuralını “temlik hukuku”na (“toptan temlik”e) uygulamakta ve “gelecekteki” alacakların önceden “toptan temliki”nde bu şartın (ilkenin) gerçekleşmemesi, yani alacakların ancak “doğum zamanı”nda (anında) belirlenebilir olması durumunda gerçek bir “temlik”in, yani “tasarruf” işleminin söz konusu olmadığını, aksine sadece bir “temlik taahhüdü”nün (pactum de cendo) mevcut olduğunu ileri sürmektedir.*

Bucher’in görüşü, öğretilerde *Wiegand* tarafından desteklenmiştir : “ ‘Belirlilik’ ilkesi (Bestimmtheitsgrundsatz), ... sadece eşya hukukunda düzenlenmiş olan hak

³⁷ Alman hukukunda bu görüşte: Martinek (n 29) 58; v.Thannhausen n (35) 39; Karl Larenz, Lehrbuch des Schuldrecht, Bd.I, All.Teil (13. Auflage, München 1982 & 34/III) 531.

³⁸ İsviçre hukukunda bu görüşte : BGE 112 II 453 vd.; 113 II 163 vd.; v.Tuhr/Escher, (n 12) 350; Dieter, Zobl, *Die Globalzession im Lichte der neueren Lehre und Rechtsprechung eine Standortbestimmung*, SJZ (1989) 349 vd.; Thomas Kleyling, *Zession –unter besonderer Berücksichtigung der Globalzession- und Forderungsverpfändung als Mittel zur Sicherung von Krediten* (Zürich, 1980) 76; Fredicih Merz, *Die privatliche Rechtsprechung des Bundesgerichts im Jahre 1987* (ZBJV 1989) 211-214.; Homburger, *Globalzession zukünftiger Forderungen, SAG (1988/4)157* vd.; Peter Haenseler, *Die Globalzession, Diss* (Zürich, 1991) .69 dn.4; Beat Oberlin, *Die Globalzession in Theorie und Bankpaxis, Diss* (Basel, 1989)121.

³⁹ *Bucher, Allg. Teil (& 31/II).544 .*

⁴⁰ Wolfgang Wiegand, *Kreditsicherung und Rechtsdogmatik, Berner Festgabe zum Schweizerischen Juristentag* (1979) 285.

⁴¹ *Bucher, Allg. Teil (& 33/II 3) 544.*

devirleri için değil, aksine bunun ötesinde tüm hak devirleri için, hatta bu arada ‘temlik’ için de geçerlidir. Bir ‘hak’ üzerindeki ‘tasarruf’ta ‘konu’, eşya üzerindeki tasarruflarda olduğu gibi, aynı şekilde ‘belirli’ (*bestimmt*) olmak gerekir”⁴².

Wiegand’a göre, İsviçre’deki hareket noktası, Almanya’dan *iki noktada* ayrılmaktadır⁴³. Birincisi, İsviçre’de bu husustaki içtihat yerleşmiş (müstakar) değildir⁴⁴. -Wiegand’ın bu konuda kesin bir önem taşıdığına inandığı- ikinci ise, -Alman hukukundan farklı olarak- OR Art.165’e göre (TBK m.184) temlikin “yazılı şekli” gerektirmesidir. Wiegand’a göre, temlik (tasarruf işlemi) için yazılı şeklin aranmış olması, İsviçre hukukunda “temlik vaadi” (*pactum de cedendo*) (*Zessionsversprechen*) ile “temlik tasarrufu” (*Zessionsverfügung*) arasındaki farkı açıkça ortaya koymaktadır⁴⁵. Wiegand, burada *v.Tuhr’un şu sözlerine yollamada bulunmaktadır* : “Temlikin ‘şekli’nin (yazılı şekil) amacı, diğer durumlarda (örneğin kefalette) olduğu gibi, temlik edeni korumak değil (çünkü o, Art.165/II’ye göre şekle tabi olmaksızın bir ‘temlik yükümlülüğü’ altına girebilir), aksine temlik işlemini üçüncü şahıs, yani borçlular için kolayca ‘tanınabilir/bilenebilir’ kılmaktır”⁴⁶. Wiegand’a göre, böylece *v.Tuhr*, yazılı şekle tabi olmayı, -tarihsel gelişimin de gösterdiği gibi (bkz. Eski OR Art.84) haklı olarak- üçüncü şahsı korumak için *bir “aleniyet işareti” olarak anlamakta ve böylece “eşya hukuku” tasarruflarındaki “teslim” ve “tapuya tescil”e yaklaştırmaktadır.*⁴⁷ Wiegand’a göre, bu yorum tarzından, “temlik senedi”nin alacağı, “tasarruf anı”nda hatta (hiç değilse ilgili) üçüncü şahıs için açıkça “ferdileştirilebilir” şekilde belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Aslında tamamen *Federal Mahkeme’nin formülü*⁴⁸ devam ettirilebilir; çünkü o, ‘sadece temlik edilen alacağın borçlunun şahsı, hukuki sebep ve miktar itibarıyla kafi derecede ‘belirli’ veya hiç değilse ‘belirlenebilir’ olmasını ... talep etmektedir’. Gerek kararın sözünden/lafzından (‘temlik edilen/abzutretende) gerekse içeriğinden, Federal Mahkeme’nin in casu ‘tasarruf zamanı’ni hesaba kattığı açıkça ortaya çıkmaktadır...”⁴⁹.

Ancak ne var ki, *Federal Mahkeme sonraki iki kararında (özellikle BGE 113 II 163 vd.) – Wiegand ve Bucher’in görüşlerinin teorik değerini kabul etmekle birlikte- bu yazarların görüşlerini öğreti ve içtihadın dayandığı uygulamaya aykırı bulmuştur.* Böylece *Federal Mahkeme*, “eşya hukuku”ndaki “belirlilik” ilkesini “temlik hukuku”na uygulamamış ve “gelecekteki” alacakların önceden “toptan

⁴² Wolfgang Wiegand, *Kreditsicherung und Rechtsdogmatik, Berner Festgabe zum Schweizerischen Juristentag* (1979) 289 ve bu sayfadaki dn.25. Wiegand bu notta, Bucher’e yollamada bulunmaktadır.

⁴³ Karş. Oberlin (n 38) 101 dn.40’a ait metin.

⁴⁴ Wiegand’ın bu makalesi oldukça eski tarihlidir (1976).

⁴⁵ Wiegand, *Kreditsicherung* (n 42) 292.

⁴⁶ *v.Tuhr*/Escher, & 93/III 334,335

⁴⁷ Wiegand, *Kreditsicherung* (n 42) 293.

⁴⁸ Bkz. BGE II 539.

⁴⁹ Wiegand, *Kreditsicherung* (n 42) 295.

temlik”nde alacağın “doğumu” zamanındaki “belirlenebilirliği” yeterli görmüştür (“temlik” etkisiyle donatmıştır). *Federal Mahkeme*’ye göre, bu durumda “borçlu listeleri”nin gönderilmesi sadece “açıklayıcı” bir işleve (etkiye) sahiptir. *Bucher, recht 1989 s.12 vd.ndaki makalesinde, bilinen gerekçelerle bu kararı eleştirmektedir.*

Diğer taraftan *Wiegand*, “eşya hukuku”ndaki ilkelerin “temlik hukuku”na uygulanmasını sağlamak için, “gelecekteki alacakların rehni” (*Verpfaendung zukünftiger Forderungen*) ile arada benzerlik kurmaya çalışmaktadır : “ ‘Önceden temlik’ için ortaya konulan mülahazalar, aynı ölçüde, yapısı itibarıyla kısmen bir ‘hakkın temlik’nden başka bir şey olmayan ‘gelecekteki hakların rehni’ için de geçerlidir. Bu, ZGB Art.899’da (MK m.954) alacakların ‘devredilebilirliği’ne dayanılmasıyla ve ZGB Art.900’deki (MK m.955), OR Art.165’e (BK m.163) uygun düşen, ‘yazılı’ şekil şartıyla açıkça ortaya konulmaktadır”.⁵⁰ Gerçekten ZGB Art.899/MK m.954’de, “Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir./Aksine bir hüküm bulunmadıkça, bunların rehni hakkında da teslim bağli rehin hükümleri uygulanır” denilmektedir. Oysa “teslime bağli rehin”de (‘teslim şartlı menkul/taşınır rehni’nde/Faustpfand), rehin “konusu”nun “belirlenmesi (Spezifikation) ‘zilyedliğin devri’ suretiyle yapılmakta, yani rehin sözleşmesinin “kurulması (tesisi) anında bir “belirlilik” talep edilmemektedir.⁵¹ “Alacağın temlik” zilyedliğin devri suretiyle değil, temlik edenin “yazılı” bir beyanıyla gerçekleştirilmektedir. Böyle bir beyan, “zilyedliğin devri”nin aksine, temlikin ilişkin olduğu alacak “doğmadan” önce de yapılabilir⁵².

Diğer taraftan *Wiegand* (ve *Bucher*), rehindeki “fer’ilik ilkesi”nden (Akzessorietaetsprinzip) de sonuç elde etmeye çalışmaktadırlar⁵³. Ancak “rehin hukuku”nda etkiye sahip söz konusu ilkenin, “alacağın devri (temlik)” bakımından hiçbir anlamı olamaz; çünkü alacağın devrindeki (temlikteki) “alacaklı” (temellük eden), alacağın “tam sahibi”dir⁵⁴.

Nihayet alacağın devrinde “yazılı şekil”, “Zobl’un belirttiği gibi, üçüncü şahısların hiçbir şekilde alacağın devri işleminden haberdar olmasını sağlamaz. Belki sadece borçlunun temlikten “haberdar” olmasını (bilgi sahibi olmasını) kolaylaştırabilir. Bu nedenle “zilyetlik”te veya “tapu kaydına tescil”de olduğu gibi eşya hukuku anlamında bir “resmi (kamusal) aleniyet” durumu söz konusu değildir. Ancak belki sadece borçluya karşı etkili “nisbi” bir aleniyetten söz edilebilir⁵⁵. Hatta burada “yazılı şeklin”, “temellük eden”e (mütekip temlikler yapılması durumunda daha sonraki “temellük eden”e), borçlu karşısında “yeni alacaklı” olarak sıfatını açıklamaya

⁵⁰ Wiegand, *Kreditsicherung* (n 42) 297.

⁵¹ Bkz. Oberlin, (n 38) 112. Ayrıca bkz. Lale Sirmen, *Alacak Rehni* (Ankara, 1990) 19.

⁵² Oberlin (n 38) 113.

⁵³ Bkz. Wiegand, *Kreditsicherung* (n 42) 300 vd.

⁵⁴ Bkz. Oberlin (n 38) 112. Fer’ilik ilkesi ve bunun istisnalar için ayrıca bkz. Sirmen, n (51) 11 vd.

⁵⁵ Zobl (n 38) 352 dn.40.

yarayan bir ispat belgesi (Legitimationsausweis) sağlamak amacını taşıdığı kabul edilmek gerekir.⁵⁶ Sonuçta, *Bucher ve Wiegand*’ın görüşleri, “factoring işlemi” açısından “özel” bir anlama sahiptir. *Bucher (ve Wiegand) gelecekteki alacakların önceden “toptan temlik”nde alacağın “tasarruf” (temlik) anında “belirlenebilir” olmaması durumunda sadece bir “taahhüt işlemi”nin (temlik vaadi/pactum de cendo) varlığını kabul etmek suretiyle, İsviçre/Türk hukukunda “manto” temlik yolunu tanıtmakta, bir başka deyişle “toptan temlik” yolunu kapatmaktadırlar. Bu nedenle, Haenseler; Bucher ve Wiegand’ı, “toptan temlik”in hasımları (die Gegner der Globalzession) olarak nitelendirmektedir.⁵⁷ Dolayısıyla, Federal Mahkeme’nin yaklaşımı, -Bucher’in ileri sürdüğü gibi ilk bakışta “banka lehine” görünse de,⁵⁸ kredi hayatının vazgeçilmez bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır.⁵⁹*

SONUÇ

Bugün oybirliğiyle kabul edilen görüşe göre, alacağın devri (temlik) sözleşmesinde borçlunun şahsının, borcun miktarının ve borcun hukuki sebebinin açıkça belirlenmesi asla gerekmez. Beyanın açıklık derecesine dair gereklilikler, işlem hayatının menfaatleri açısından değerlendirildiğinde daha az etkili olmaktadır. Bu nedenle, bir alacak üzerindeki tasarruf, birçok kez formüle edildiği üzere, “belirli” (Bestimmtheit) olmayı değil de “belirlenebilir” (Bestimmbarkeit) olmayı şart koşar. Ancak bu şartın mutlaka sağlanması gereklidir; aksi halde, temlik geçersizdir. Bu mevcut alacaklar bakımından olduğu kadar gelecekteki alacaklar bakımından da geçerlidir.

İçtihatlarda “belirlenebilirlik” varsayımı, önceden temlik örneği kullanılarak geliştirilmiştir. Eski literatürde belirlenebilirlik zamanını (anını) mümkün olan en erken zamana, yani alacağın devri (temlik) sözleşmesinin akdedildiği tarihe dayandırılmaktadır. Günümüzde ise bunun aksine, ağırlıklı olarak gelecekteki alacağın “doğumu” zamanına (auf den Zeitpunkt der Entstehung) odaklanılmaktadır. Bu doğru bir yaklaşımdır; çünkü belirlenebilirlik ilkesinin ratio legis’i, her şeyden önce mevcut malvarlığının tayininde yatmaktadır. *Gelecekteki (ve dolayısıyla zorunlu olarak belirsiz) malvarlığının doğumundan önce kapsamlı olarak tayin edilmesi, özel hukukun görevi değildir.*

Temliğin konusunun “belirlenebilirliği”, yapısal olarak eşya hukukundaki “özellilik (belirlilik)” ilkesi (*Spezialitaetprinzip/Bestimmtheitsgrundsatz*) ile yakınlık göstermektedir. Gelecekteki alacakların factoring temlikine konu olması halinde de eşya hukukundaki “özellilik (belirlilik)” ilkesini temlik hukukuna taşıma çabaları ile bugün hakim olan alacağın doğumu” anında bellenebilir olmasını yeterli gören görüş arasında pratik sonuçları da olan farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

⁵⁶ Haenseler (n 38). 52.

⁵⁷ Bkz. Haenseler (n 38) 69.

⁵⁸ Bkz. Recht (1989) 15 vd.

⁵⁹ Aksi görüşte: Wolfgang Wiegand/Koller-Tumler, *Gültigkeit der Globalzession einer künftigen Forderung (BGE 113 II 163 vd.)*, (recht 1988/3) 103.

Federal Mahkeme sonraki iki kararında, gelecekteki alacakların önceden temlikinde, temlik konusu alacağın “doğumu” zamanında “belirlenebilir” olmasını yeterli görmüştür. Ancak Bucher ve Wiegand tarafından savunulan görüş, Federal Mahkeme’nin öğretilerdeki hâkim görüşe paralel olarak vardığı sonuca karşı çıkararak, *alacağın temliki de bir “tasarruf” işlemi olduğu için- eşya hukukuna ilişkin “belirlik ilkesi”ni (Spezialitaetsprinzip), yani “tasarruf anı”nda, “tasarruf konusu”nun “belirli” olması kuralını “temlik hukuku”na (“toptan temlik”e) uygulamakta ve “gelecekteki” alacakların önceden “toptan temliki”nde bu şartın (ilkenin) gerçekleşmemesi, yani alacakların ancak “doğum zamanı”nda (anında) belirlenebilir olması durumunda gerçek bir “temlik”in, yani “tasarruf” işleminin söz konusu olmadığını, aksine sadece bir “temlik taahhüdü”nün (pactum de cedendo) mevcut olduğunu ileri sürmektedir.* Bunun, factoring işlemi bakımından pratik sonuçları olacaktır. Bu görüş, *gelecekteki alacakların önceden “toptan temliki”nde alacağın “tasarruf” (temlik) anında “belirlenebilir” olmaması durumunda sadece bir “taahhüt işlemi”nin (temlik vaadi/pactum de cedendo) varlığını kabul etmek suretiyle, İsviçre/Türk hukukunda “manto” temlik yolunu tanımakta, bir başka deyişle “toptan temlik” yolunu kapatmaktadırlar.*

KAYNAKÇA

- Akyol Ş, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri I. Fasikül* (İstanbul, 1984).
- Bucher E, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allg. Teil ohne Deliktsrecht* (2. Aufl., Zürich 1988).
- Bucher E, *Zur Gültigkeit von Globalzession, Urteilsanmerkung Zivilrecht* (BGE 113 II 163, recht 1989).
- Canaris W, *Grosskommentar zum Handelsgesetzbuch, Band III/3, Bankvertragsrecht* (3. Auflage, 2. Bearbeitung, Berlin/New York 1981).
- Dalcı N, *Müstakbel Alacakların Toptan Devri, Prof.Dr.Erdal Onar’a Armağan* (C.I, Ankara 2013).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (27.Baskı Ankara 2022).
- Feyzioğlu N, *Genel Hükümler* (C.II, 2.Baskı İstanbul 1977).
- Gauch P./Schluep W/Jaeggi P, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Band II* (4. Auflage, Zürich 1987).
- Haenseler P, *Die Globalzession, Diss* (Zürich 1991).
- Kleyling T, *Zession -unter besonderer Berücksichtigung der Globalzession- und Forderungsverpfaendung als Mittel zur Sicherung von Krediten* (Zürich, 1980).
- Kocaman A, *Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu* (Ankara 1989).

Kocaman A, Factoring İşleminin Hukuki Niteliği, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, (Ankara 1992).

Larenz K, *Lehrbuch des Schuldrechts, Bd.I, Allgemeiner Teil* (13. Auflage, München 1982).

Lempenau G, *Direkterwerb oder Durchgangserwerb bei Übertragung künftiger Rechte*, (Berlin/Zürich, 1968).

Lunckenbein H. G, *Rechtsprobleme des Factoring-Vertrages, Diss* (München, 1983).

Martinek M, *Moderne Vertragstypen, Bd.I : Leasing und Factoring*(München 1991).

Nörr K.W/Scheyhing R./Pöggeler W., *Sukzession, Forderungszession-Vertragsübernahme-Schuldübernahme* (2.Aufl. Tübingen 1998).

Oğuzman K/Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (C.2, 17.B., İstanbul 2022).

Özakman C, *Factoring Sözleşmeleri* (İstanbul, 1989).

Sirmen L, *Alacak Rehni* (Ankara, 1990) .

Tekinay S /Akman S./Burcuoğlu H /Altop A, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7.Baskı İstanbul 1993).

v.Thannhausen M, *Das Inland-Factoring, Vertragliche Gestaltung, Rechtsnatur und Kollision mit dem Verlaengerten Eigentumsvobehalt, Diss* (Würzburg 1984).

v.Tuhr A, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (C.I-II, çeviren Cevat Edege, Ankara 1983).

v. Tuhr A /Escher A, *Allg. Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, Bd.II, 3. Auflage, Zürich 1974.

v.Tuhr A, *Verfügung über künftige Forderungen* (DJZ 1904).

Westermann W, *Interessenkollision und ihre richterliche Wertung beiden Sicherungsrechten an Fahrnis und Forderungen* (Kalsruhe 1954).

Wolfgang W, *Kreditsicherung und Rechtsdogmatik, Berner Festgabe zum Schweizerischen Juristentag* (1979).

Wiegand/Koller T, *Gültigkeit der Globalzession einer künftigen Forderung* (BGE 113 II 163 vd.) (recht 1988/3).

Zobl D, *Die Globalzession* (SJZ 1989).